

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

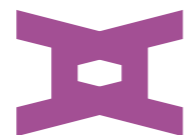
06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Week van Verbindend Verduurzamen

25 - 29 mei 2020

Rli Raad
voor de leefomgeving
en infrastructuur

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Inhoud

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

01

Introductie

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Voorwoord

Vanuit mijn werk bij onder meer de Rli ben ik dagelijks bezig met verduurzaming. Net als veel mensen die, op hun werk of in hun wijk, aan de slag zijn met bijvoorbeeld duurzame energie of groen in de buurt vind ik verduurzaming een belangrijk onderwerp, dat mij inspireert en energie geeft. Maar vanzelfsprekend geldt dat niet voor iedereen. Er zijn mensen die andere prioriteiten hebben of twijfels hebben bij de noodzaak van verduurzaming. We zagen het afgelopen jaar dat onderwerpen zoals de aanpak van het klimaatvraagstuk of de stikstofproblematiek tot verhitte discussies kunnen leiden. Verduurzaming leek soms wel een splijtzwam in de samenleving.

Kan dat ook anders? Die vraag was aanleiding voor de Rli om van 25 – 29 mei een online conferentie te organiseren over de vraag: hoe kunnen we Nederland ‘verbindend verduurzamen’? In vier online sessies gingen de deelnemers in gesprek over: Hoe verhouden individuele waarden zich tot collectieve oplossingen? Wie heeft er zeggenschap over wat er staat te gebeuren en wie neemt de leiding? Welke kennis is er nodig en wie heeft die kennis? Welke rol spelen beeldvorming en (voor-)oordelen?

In dit magazine leest u wat de gesprekken tijdens de Week van Verbindend Verduurzamen hebben opgeleverd. Ik hoop dat de inzichten uit de conferentie u helpen bij het maken van verbinding met anderen bij het verder verduurzamen van onze samenleving.

Annemieke Nijhof
voorzitter raadscommissie Verbindend Verduurzamen

[Welkom door de Rli-commissie](#)

[Programma](#)
[Week van Verbindend Verduurzamen](#)

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Stadsastronaut: Zoektocht naar perspectief

*Marjolijn van Heemstra
schrijver en theatermaker*

Sinds het begin van de ruimtevaart worden astronauten in de uitgestrekte duisternis overvallen door liefde voor onze planeet. En waar je van houdt, dat wil je beschermen. We moeten uitzoomen, is hun boodschap. Zien hoe alles met alles verweven is en hoe kwetsbaar we erbij hangen in dat reusachtige heelal. Het leven bekijken met de blik van een ruimtevaarder geeft ons het perspectief dat we nu zo ontberen. Een blik voorbij de waan van de dag waarin we onszelf en de aarde uitputten.

In de warmste zomer in drie eeuwen probeert Marjolijn van Heemstra zichzelf op te leiden tot astronaut in de hoop een handleiding te vinden voor de toekomst. Met behulp van ruimtevaart-specialisten, langetermijndenkers, een bomenexpert en haar buurman Bob zoomt ze stap voor stap uit op het dagelijkse leven. Met de blik van een astronaut kijkt ze naar de vierkante meters die zij in de kosmos inneemt. En onderzoekt ze hoe je de soms onmetelijke afstand tussen jouzelf en de mensen om je heen kunt overbruggen.

“Bob is de missie, nabijheid in de verte omgedraaid:

Bob is de verte in mijn nabijheid. Hier begint het oefenen van een nieuw perspectief.”

Voor de opening van de Week van Verbindend Verduurzamen maakte Marjolijn een videoversie van haar theatervoorstelling. Zo maakten de deelnemers kennis met de verbindingen die je kunt maken als je de wereld om je heen tegemoet treedt als ‘Stadsastronaut’.

Luister naar podcast
[Stadsastronaut](#)

 [@marjolijnvanheemstra](#)

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

“Niet uitzoomen zoals die astronauten op wat mij nabij is, maar inzoomen op wat heel ver van me af staat.”

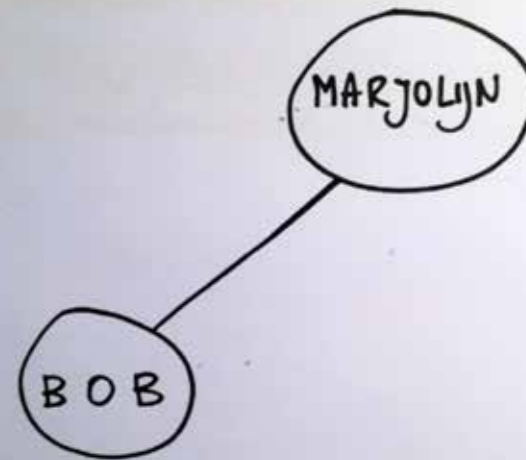

foto: Marjolijn van Heemstra

“Als je samen in een ruimteschip zit, moet je in eerste instantie vriendelijk zijn.”

“Wij worden tegen elkaar uitgespeeld in verhalen over verschillen en verdeeldheid.”

foto: Marjolijn van Heemstra

“Wij wonen feitelijk in dezelfde, maar een andere buurt.”

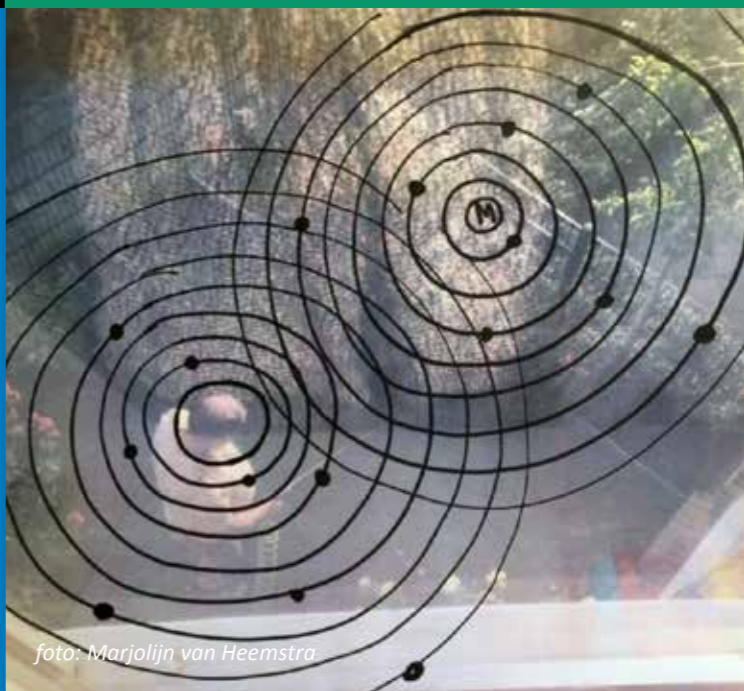

foto: Marjolijn van Heemstra

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

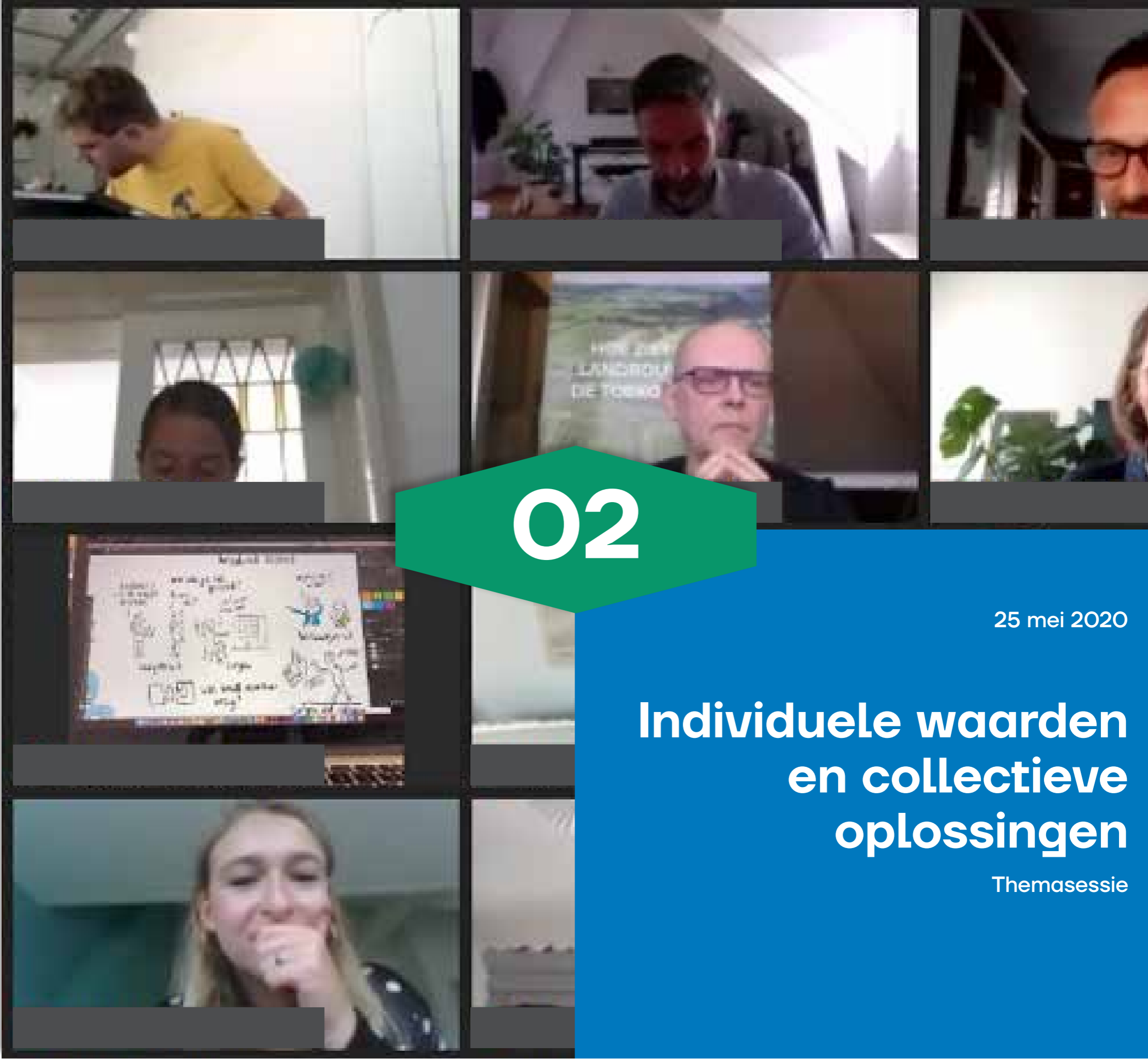
05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

02

25 mei 2020

Individuele waarden en collectieve oplossingen

Themasessie

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

We zijn allemaal politici

Hoe doe je recht aan uiteenlopende individuele waardeoriëntaties als opgaven vragen om collectieve oplossingen? Denker des Vaderlands Daan Roovers neemt de vrijheid om deze vraag ter discussie te stellen. 'Het probleem is juist dat die collectieve oplossingen voor duurzaamheid er nog niet zijn.' Ze draait de vraag om: 'Hoe kunnen we, uitgaand van individuele waarden, collectieve oplossingen formuleren?'

Het is heel legitiem om te beginnen bij het individu, vindt Roovers. 'Als inwoners van een land gaan we er gewoon zelf over, want politiek is het actief betrokken zijn van burgers bij de samenleving.'

Geen mening maar een standpunt

'In die gezamenlijke zoektocht naar duurzame oplossingen helpt het enorm als mensen bereid zijn om af en toe van perspectief te veranderen', zegt Roovers. Bedenk eens dat je geen mening of opinie hebt, maar een standpunt, oppert ze. Een plaats van waaruit je iets beziet. Kijk dan naar dat trapveldje vanuit je eigen plekje driehoog achter. Maar ook

Individuele waarden en collectieve oplossingen

Inleider:

Daan Roovers,

Denker des Vaderlands

eens vanaf drie straten verderop. Of verplaats je in een boom die omgehakt gaat worden. Zo gek is dat niet, want jij en die boom maken onderdeel uit van hetzelfde systeem. Door te wisselen van perspectief kom je tot andere inzichten.

Zelf aan de slag

Roovers: 'Door de coronacrisis ervaren we dat de samenleving best een beetje maakbaar is. We horen de vogels in de stad weer, je geeft zelf je kind les, de economie kan een tandje lager, we kunnen iets doen aan de luchtvaart.'

De vraag is wie de samenleving maakt. Roovers: 'Vestigen we onze hoop op de politiek? Op Mark Rutte die volgend jaar zegt: 'we hebben een klimaatcrisis, ik zou nu geen vakantie boeken'. Of laten we de politicus in onszelf spreken?'

Een van de deelnemers signaleert dat een deel van de mensen intrinsiek gemotiveerd is en enthousiast aan de slag gaat. Anderen zijn afwachtend en willen niet 'gekke Henkie' zijn die vooroploopt.

Wat wil jij?, vraagt de Denker des Vaderlands de deelnemers als ze de break-out sessies in gaan. Doe eens een gedachtenexperiment. Wat heb jij tijdens de lockdown ontdekt over je leefomgeving? Welke oude activiteiten wil je voorgoed achter je laten? Welke wil je opnieuw vormgeven? Welke nieuwe activiteiten wil je voortzetten? 'Politiek is het verwerkelijken van wat je zelf wilt in het maatschappelijk leven.'

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

“Als we ons idee van mens versus natuur of natuur versus cultuur loslaten zou dat kunnen leiden tot andere oplossingen.”

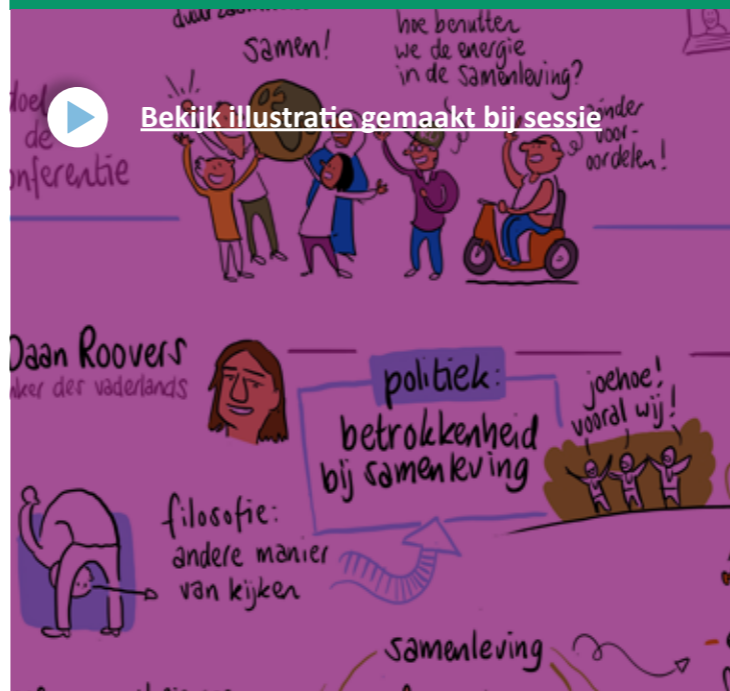
“Politiek is onze betrokkenheid op de samenleving.”

“Projectmatig werken van de overheid betekent vaak dat de inwoner steeds een ander gezicht ziet.”

[▶ Inleiding Daan Roovers](#)

[▶ Bekijk illustratie gemaakt bij sessie](#)

[▶ Terugblik van Ruben Maes en Annemieke Nijhof](#)

“Dus echt in wijken de straat op in gesprek met mensen om te horen wat voor hen belangrijk is.”

“Voor mij is belangrijk dat ik die afweging tussen individu en collectief veel beter ga snappen.”

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

26 mei 2020

Zeggenschap en leiderschap

Themasessie

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Burgerinitiatieven als scharnier tussen leefwereld en systeemwereld

Op het gebied van duurzaamheid is er een enorme schatkamer aan burgerinitiatieven. Maar wie zijn toch de mensen achter al die initiatieven? Vaak zijn het groepen gelijkgestemden die elkaar kennen uit hun buurt of sociale kring. 'Daardoor zijn het groepen die niet vanzelfsprekend andere bewoners vertegenwoordigen', signaleert Imrat Verhoeven, universitair docent Bestuur en beleid aan de Universiteit van Amsterdam. Hoezo verbindend verduurzamen?

Burgerinitiatieven zijn een onmisbare schakel tussen de leefwereld van bewoners en de systeemwereld van de overheid, vinden de deelnemers van deze dag. Maar inderdaad, het zijn vaak subgroepen uit de samenleving die de kar trekken. Dan kan het belangrijk zijn voor de overheid om een facilitator in te zetten die verbinding maakt met bewoners die niet gelijk vooraan staan, is een van de conclusies.

Het milde midden

Een van de deelnemers karakteriseert deze groep als 'het milde midden'.

Zeggenschap en leiderschap

Inleider:

*Imrat Verhoeven,
universitair docent Bestuur en
beleid, Universiteit van Amsterdam*

Een grote groep die best wil verduurzamen, maar dat niet bovenaan het lijstje heeft staan. Het is cruciaal om hen te betrekken bij de transitie. Zij kunnen een brug vormen tussen soms sterk uiteenlopende meningen over verduurzaming. Zo dragen ze bij aan draagvlak, opschaling en bestendiging van initiatieven. En daarmee voor een doorbraak in de verduurzaming.

Op zoek naar samenspel

Burgerinitiatieven schakelen niet alleen met burgers, ze staan ook voor de

uitdaging om te navigeren in de systeemwereld van de overheid. Rli-raadslid Annemieke Nijhof vat samen: 'De overheid is geen eenheidsworst. Je hebt de ambtenarij, met zijn logica van rechtmatigheid, rechtvaardigheid, iedereen gelijk behandelen. Dan is er de politiek: die heeft idealen, probeert dingen voor elkaar te krijgen. En je hebt de initiatieven, die proberen ook dingen voor elkaar te krijgen, zij hebben niet perse het gevoel dat ze belangen moeten afwegen. Niet zelden zijn er meerdere initiatieven met tegenstelde belangen. Al die groepen moeten er samen uitkomen.'

'In dat complexe speelveld is het belangrijk om aan de voorkant afspraken te maken: hoe doen we het proces, wat is ieders rol, wanneer verschuift de rol van de overheid van faciliteren naar beoordelen, beslissen, meefinancieren en eigenaarschap nemen. Zoeken naar subliem samenspel is de verantwoordelijkheid van ons allemaal.'

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

“Ik geef één hint: ga niet proberen bewonersinitiatieven inclusiever te maken.”

“Het gaat er om dat het actieve groepje de andere mensen in de buurt de kans geeft om invloed uit te oefenen op het initiatief.”

“Wat nou als je als overheid een initiatief faciliteert en andere bewoners gaan zich tegen dat initiatief verzetten?”

Inleiding Imrat Verhoeven

Bekijk illustratie gemaakt bij sessie

Terugblik van Ruben Maes en Annemieke Nijhof

“Mensen leven in een buurt en weten daardoor heel goed wat eventuele problemen kunnen zijn om iets voor elkaar te krijgen.”

“Wees nieuwsgierig naar elkaar om te begrijpen waarom iemand zegt wat hij zegt.”

“Als wijkmanager zit ik tussen ‘stadhuis’ en de wijk. Daar probeer ik een brug te zijn tussen bewoners en ambtenaren.”

“Het is een illusie dat als we lang genoeg praten, iedereen het eens wordt.”

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

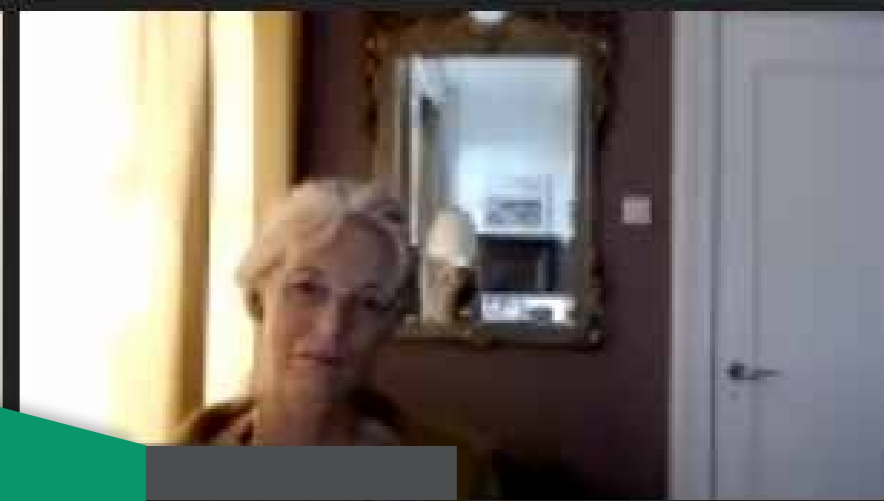
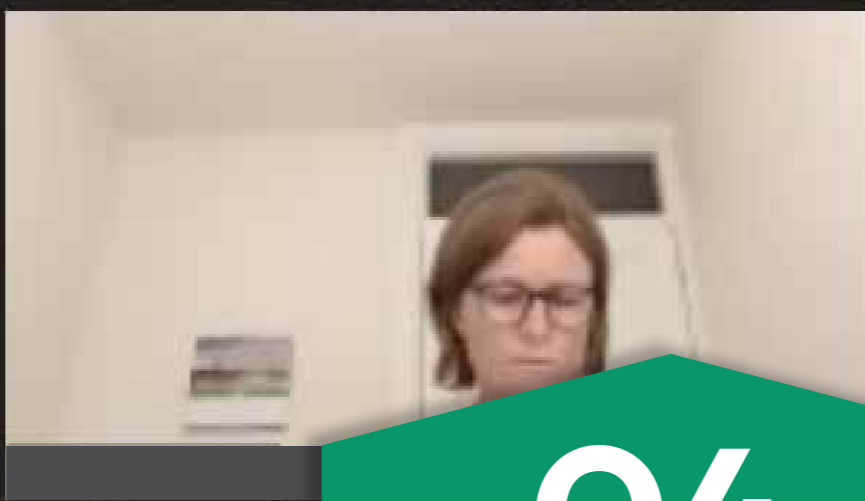
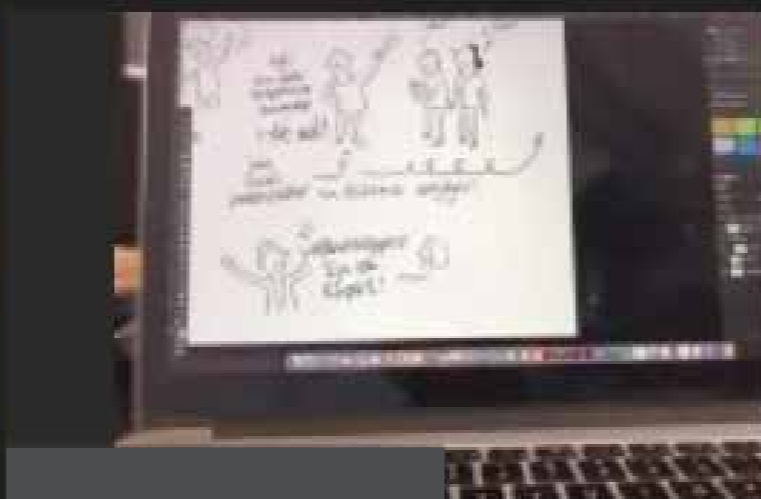
05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

04

27 mei 2020

Kennis en kunde

Themasessie

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Van kennis naar begrip en inzicht

Kennis betekent niet automatisch begrip en inzicht. Om verbindend te verduurzamen is een belangrijke vraag hoe je het begrip van duurzaamheidsvraagstukken kunt vergroten.

Mieke Boon, hoogleraar Filosofie van wetenschap in praktijk aan de Universiteit Twente, legt drie suggesties voor aan de deelnemers.

Spelen met modellen

'Burgers krijgen uitkomsten van bijvoorbeeld klimaatmodellen vaak over zich uitgestort. Ze moeten het maar slikken, zonder het echt te begrijpen', zegt Boon. 'Laat mensen spelen met modellen, dat kan het begrip van bijvoorbeeld de koolstofkringloop vergroten.' Spelen met het model geeft inzicht in de afwegingen en keuzes die gemaakt worden. En nog een stap verder: het model wordt een middel om het gesprek te voeren.

De kracht van scenario's en narratieven

Boon: 'Scenario's kunnen burgers inspireren om meer over de lange termijn te denken. Onze geschiedenis en cultuur worden bewogen door grote verhalen. Laten we die instrumenten vaker inzetten in het gesprek over

Kennis en kunde

Inleider:

*Mieke Boon,
hoogleraar Filosofie van wetenschap in praktijk, Universiteit Twente*

duurzaamheid.' Veel deelnemers herkennen de kracht van verhalen, vooral als die uit de praktijk komen en van dichtbij. Laat de buurman zijn ervaringen met zonnepanelen delen! Het gaat om 'spreading, not scaling', concludeert een van de deelnemers.

Kennis en kunde verbinden

Als derde wil Boon burgers meer betrekken bij de besluitvorming over duurzaamheid, zodat zij die als rechtvaardiger ervaren. Haar idee roept de discussie op of de politiek kennis en

kunde kan verbinden. Op lokaal niveau lijkt dat wel te lukken. De verbinding zit al in de persoon, bijvoorbeeld in het raadslid die ook inwoner is. Landelijk ligt het anders, daar moeten politici beslissen over veel grotere vraagstukken. Vraag is of de politicus eerst naar de feiten kijkt en dan zijn mening vormt, of andersom. Hoe open sta jij voor kennis die niet in jouw straatje past?

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

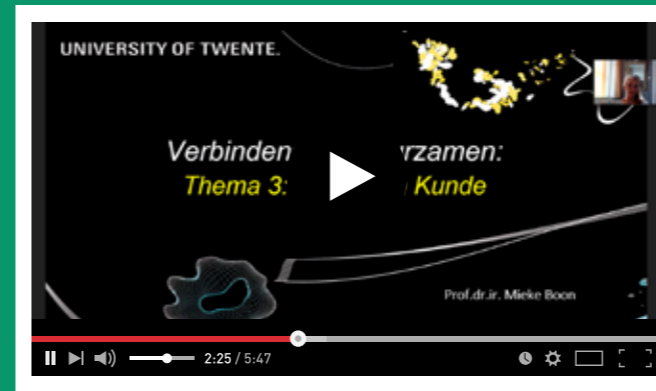
“De interne logica van de beleidswereld is niet altijd logisch in de buitenwereld.”

“De reflex is nog te vaak: we gaan het nog één keer uitleggen.”

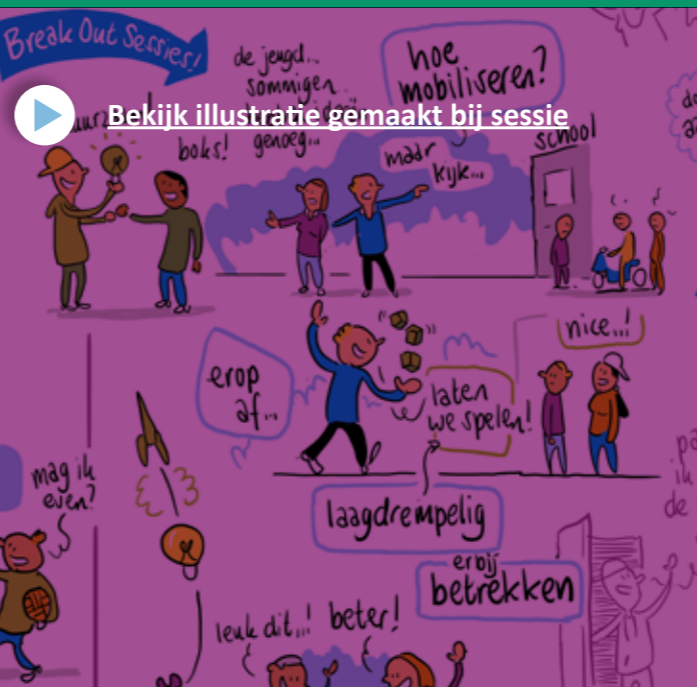
“Er zullen altijd mensen zijn die zeker weten dat ze het niet willen. Prima!”

“Het verhaal van de buurman heeft meer impact dan dat van de prof. dr. ir.”

[▶ Inleiding Mieke Boon](#)

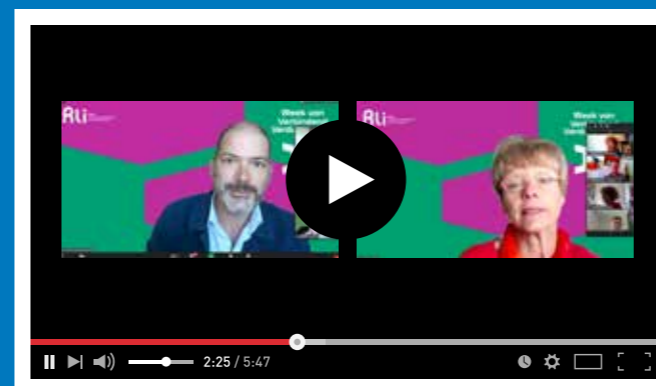
“Vertrek vanuit de praktijk, want daar zit de kennis.”

[▶ Bekijk illustratie gemaakt bij sessie](#)

“Wetenschappelijke modellen kunnen een middel zijn om met elkaar het gesprek te voeren.”

[▶ Terugblik van Ruben Maes en Annemieke Nijhof](#)

“Deskundigen zitten vaak erg gevangen in het perspectief van hun eigen discipline.”

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

05

28 mei 2020

Beelden en oordelen

Themasessie

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Emoties zijn ook een waarheid

Professionals vinden het maar lastig, al die emoties die het debat over verduurzaming lijken te domineren. Dikwijls ook nog eens uitvergroot en opgestookt door de media.

Maar volgens Rens Vliegenthart, hoogleraar Media en samenleving aan de Universiteit van Amsterdam, zijn emoties ook een vorm van waarheid. Sterker nog: 'We hebben ze nodig in het debat. Op het moment dat iedereen in het milde midden zit, zijn mensen moeilijk te mobiliseren', stelt Vliegenthart.

De stelling prikkelt de deelnemers tot introspectie. Hoe vaak hebben we als rationale professionals niet bij voorbaat het idee dat mensen niet willen verduurzamen? Hoe vaak schieten we niet in de modus om mensen te gaan overtuigen van ons gelijk? Vliegenthart bepleit om de emoties van bewoners serieuzer te nemen. 'Ik zal het nog eens vragen' is een veel mooiere insteek dan 'Ik zal het nog eens uitleggen'. Met welke gedachten, beelden en emoties zit een bewoner in de discussie over bijvoorbeeld een windpark? Dat brengt het gesprek bij onderliggende waarden en zorgen. En dáár kun je op verbinden.

Beelden en oordelen

Inleider:

*Rens Vliegenthart,
hoogleraar Media en samenleving,
Universiteit van Amsterdam*

Het milde midden

Het gros van de mensen zit overigens helemaal niet zo emotioneel of extreem in de discussie, merkt Vliegenthart op. De polarisatie is veel minder groot dan de media ons doen geloven.

Deze constatering brengt het gesprek, net als eerder in de Week van Verbindend Verduurzamen, op het 'milde midden'. Opnieuw onderstrepen de deelnemers het belang om deze grote groep te gaan bereiken en verbinden.

Vertragen om te versnellen

Het goede gesprek dat daarvoor nodig is, kost tijd. Neem je die tijd niet, dan verlies je de mensen en uiteindelijk de politieke legitimiteit voor verduurzaming, wordt gewaarschuwd. 'Als je verbindend wilt verduurzamen, moet de snelheid waarmee je je met anderen weet te verbinden het tempo bepalen.'

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

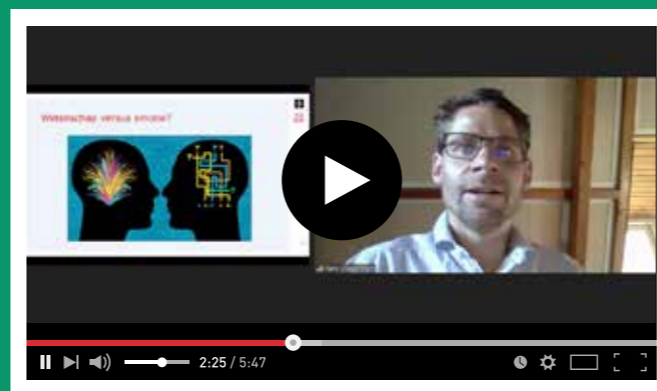
“Ook met de meest tegenoverliggende partij vind je altijd wel iets waar je het toch over eens bent.”

“Degene met het hoogste woord bepaalt vaak het beeld, waardoor je andere meningen niet hoort.”

“Zie een tegengestelde mening die jou raakt juist als een cadeau om de verbinding met een ander te maken.”

“Het pad naar verbinding loopt via de dialoog.”

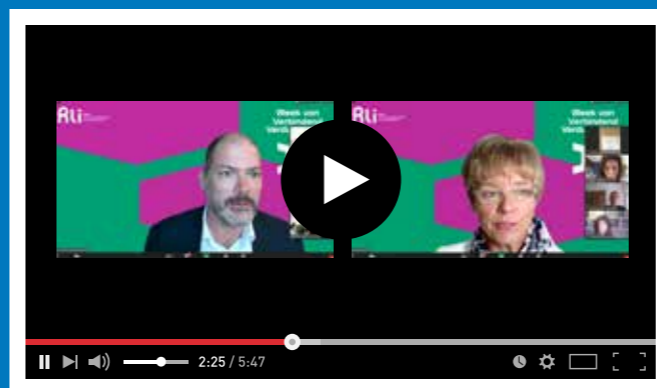
Inleiding Rens Vliegenthart

Bekijk illustratie gemaakt bij sessie

Terugblik van Ruben Maes en Annemieke Nijhof

“Ga eens naar buiten met elkaar, heb een open gesprek en stel alleen maar vragen.”

“Voer eerst het gesprek wat mensen bezighoudt of tegenhoudt om daar überhaupt over na te kunnen denken.”

“Besteed bewuster aandacht aan afscheid nemen, met gebruik van rituelen. Zo schep je meer ruimte voor vernieuwing.”

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

06

29 mei 2020

De thema's verbonden

Webinar

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Bekijk het eens van de andere kant

Keynote:

Noelle Aarts, hoogleraar Socio-ecologische interacties, Radboud Universiteit

Na vier dagen met intensieve kennis-sessies besluit de Week van Verbindend Verduurzamen met een webinar. Noem één ding dat je meeneemt uit deze week, daagt weekvoorzitter Ruben Maes Rli-raadslid Annemieke Nijhof uit. 'In het gesprek met bewoners proberen professionals vaak om mensen te winnen voor hun ideeën', antwoordt ze. 'Laten we minder bezig zijn met het plan in ons eigen hoofd en ons meer openstellen voor de ander.'

Nijhof vat in vogelvlucht de week samen. 'Een van de mooie inzichten uit de eerste sessie was dat je kunt praten vanuit een standpunt, in plaats van een opinie. Een standpunt staat voor een bepaald perspectief en impliceert dat je ook van perspectief kunt wisselen. Sessie twee was de dag dat we het 'milde midden' muntten als nieuwe term. Een term die nog vaak zou terugkeren deze week. We doelen ermee op de grote groep mensen die best wil verduurzamen, maar daarvoor niet de barricaden opgaat. Deze groep kan de extremen in het debat verbinden.'

'De derde dag leerde dat begrip en inzicht in duurzaamheidsvraagstukken minstens zo belangrijk zijn als kennis en kunde. En dat mensen hun buurman vaak meer vertrouwen dan een professional. Tijdens de laatste themasessie stonden we onder meer stil bij het belang van afscheid nemen, bijvoorbeeld van kolencentrales', besluit Nijhof. 'Als je goed afscheid neemt, ontstaat ook ruimte voor het nieuwe. Rituelen kunnen daarbij helpen.'

Geen gesprek maar een dialoog

Noelle Aarts, hoogleraar Socio-ecologische interacties aan de Radboud Universiteit, gaat in haar keynote in op het belang van de dialoog om verbindend te verduurzamen. 'Onze pogingen om anderen te overtuigen maken meestal alleen maar indruk op mensen uit onze eigen groep. Andersdenkenden worden al snel gestigmatiseerd: boeren zijn natuurhaters, industriëlen rücksichtslose zakkenvullers en burgers zijn emotioneel. Zo dragen onze dagelijkse gesprekken bij aan een toenemende polarisatie. Denk aan kwesties als de Oostvaardersplassen, de stikstofproblematiek en de energietransitie.'

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Basisvoorwaarde voor een beter gesprek, ofwel een dialoog, is het erkennen van onze wederzijdse afhankelijkheid, zegt Aarts. 'Anders dan in een discussie of een debat gaat het in een dialoog niet om winnen. Alle deelnemers worden gerespecteerd, ook als ze er anders over denken.'

Aarts besluit: 'Laten we iedereen trainen in het voeren van een dialoog, ook met andersdenkenden. Hier liggen mogelijkheden om de verduurzaming van de samenleving met zijn allen te versnellen.'

Samenspel tussen overheden

Dat goede gesprek met inwoners is niet alleen een taak voor lokale overheden, vindt Sandor Gaastra, directeur-generaal Energie en Klimaat bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. 'Zij staan dichterbij de burger, dat klopt. Tegelijk vragen ze het Rijk om goede instrumenten en is ook landelijk debat nodig. Het gaat dus om een goed samenspel tussen centraal en decentraal.'

Lot van Hooijdonk, wethouder energie in Utrecht, herkent zich in de noodzaak van een intensieve samenwerking

[Webinar Verbindend Verduurzamen](#)

Lees de keynote speech van Noelle Aarts

Bekijk de keynote speech van Noelle Aarts

tussen Rijk en gemeenten. Het Rijk heeft een belangrijke rol om te zorgen dat het haalbaar en betaalbaar is voor iedereen, stelt ze. 'De energietransitie kan alleen slagen als het een rechtvaardige, eerlijke verandering is.'

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

De Week van Verbindend Verduurzamen in 8 inzichten

01

Verplaats je in het standpunt van een ander

Annemieke Nijhof

02

Het milde midden als brug in het maatschappelijk debat

Annemieke Nijhof

03

Neem respectvol afscheid van wat straks niet meer kan

Annemieke Nijhof

04

Kennis moet helpen om het gesprek over waarden te voeren

Noelle Aarts

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

05

We zoeken in gesprekken vooral bevestiging van ons eigen gelijk

Noelle Aarts

06

Emoties laten zien wat mensen echt belangrijk vinden

Noelle Aarts

07

Neem de tijd om verbinding te maken

Lot van Hooijdonk

08

De transitie moet eerlijk en betaalbaar worden

Sandor Gaastra

Goed voornemen: Stel elke dag een open vraag bij de bushalte

Annemieke Nijhof

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

07

Verdieping

Verdieping

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

De Week van Verbindend Verduurzamen vormde de afsluiting van een jaar waarin de Rli zich een beter beeld heeft gevormd over de ideeën, zorgen en kansen die er in de samenleving leven rond het thema verduurzaming. De raadgeving op verschillende momenten en manieren met burgers in gesprek. Deur-tot-deur gesprekken met inwoners van Almere, gesprekken met MBO-studenten ICT en Tandartsassistent van ROC Aventus tijdens de lessen burgerschap in samenwerking met HBO-studenten van de Saxion Hogeschool

Deventer, een workshop met studenten van de Fawaka Ondernemersschool in Amsterdam, focusgroepgesprekken met verschillende groepen uit de samenleving, gesprekken met kerkgangers in Barneveld, statushouders in Haastrecht en basketballers in Amsterdam, een online community met burgers die gedurende een week hun ervaringen, gedachten en ideeën deelden rond verduurzaming in hun dagelijkse leven, een gesprek met initiatiefnemers van burgerinitiatieven van Arnhem tot Zutphen in samenwerking met LSA

bewoners. Op de volgende pagina vindt u een bloemlezing van verslagen en impressies van deze gesprekken.

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Veranderaars en critici, zo denkt Nederland over Verbindend Verduurzamen

Verlag bijeenkomst: Intermediairs en verduurzaming: "Beginnen met koffie, eindigen met bubbels"

HBO-studenten in gesprek met MBO-studenten over duurzaam gedrag

Onderzoek Duurzaamheid in Nederland, verslag van een e-safari

Onderzoek Burgerperspectief op Verbindend Verduurzamen, verslagen van drie focusgroep-gesprekken

Hoe denken jongeren bij Fawaka Ondernemersschool over een duurzame toekomst?

vorige

01 Introductie

02 Individuele
waarden en
collectieve
oplossingen03 Zeggenschap
en leiderschap04 Kennis
en kunde05 Beelden en
oordelen06 De thema's
verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Nawoord

Van keukentafel tot regeringstafel

Het traject Verbindend Verduurzamen heeft laten zien dat veel partijen die werken aan verduurzaming, actief zoeken naar manieren om de ideeën en energie, maar ook de zorgen en twijfels, van mensen een plek te geven in hun werkzaamheden. Of het nu gaat om overheden, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties of burgerinitiatieven, het besef is breed aanwezig dat de verduurzamingsopgaven waar onze maatschappij voor staat, niet met enkel technische ingrepen 'achter de schermen' kunnen worden opgelost. Verduurzaming gaat onvermijdelijk gepaard met grotere en kleinere keuzes die direct of indirect ingrijpen op het dagelijks leven van een ieder. Het gesprek over die keuzes is veelvormig en wordt op vele plekken gevoerd, van keukentafel tot regeringstafel. De Week van Verbindend Verduurzamen heeft ons geleerd dat die gesprekken vooral waarde hebben in de vorm van een dialoog met mensen buiten onze dagelijkse persoonlijke en professionele omgeving. Juist door je – soms letterlijk – in het standpunt van een ander te verplaatsen, kom je tot gedeeld begrip en inzicht en van daaruit tot gezamenlijke en werkbare oplossingen. Ook voor de invulling van onze adviesrol is het belangrijk dat we vanuit verschillende perspectieven naar de vaak grote en urgente opgaven in de leefomgeving kijken. Zo komen we tot bruikbare adviezen die, naar wij hopen, niet alleen de verduurzaming dienen, maar er ook voor helpen zorgen dat iedereen zijn plek in de duurzame samenleving kan vinden.

Jan Jaap de Graeff
voorzitter Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

vorige

01 Introductie

02 Individuele waarden en collectieve oplossingen

03 Zeggenschap en leiderschap

04 Kennis en kunde

05 Beelden en oordelen

06 De thema's verbonden

07 Verdieping

08 Nawoord

volgende

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) is het strategische adviescollege voor regering en parlement op het brede domein van duurzame ontwikkeling van de leefomgeving en infrastructuur. De raad is onafhankelijk en adviseert gevraagd en ongevraagd over langetermijnvraagstukken. Met een integrale benadering en advisering op strategisch niveau wil de raad bijdragen aan de verdieping en verbreding van het politiek en maatschappelijk debat en aan de kwaliteit van de besluitvorming.

Samenstelling Rli

Ir. J.J. (Jan Jaap) de Graeff (voorzitter)

Ir. M. (Marjolein) Demmers MBA

Prof. dr. P. (Pieter) Hooimeijer

Prof. mr. N.S.J. (Niels) Koeman

Drs. J. (Jeroen) Kok

Ir. A.G. (Annemieke) Nijhof MBA

Drs. E. (Ellen) Peper

Drs. K.J. (Krijn) Poppe

Prof. dr. J.C. (Co) Verdaas

Em. prof. dr. A.N. (André) van der Zande

Junior-raadsleden

S.P. (Sybren) Bosch MSc

M.W.B. (Mart) Lubben MSc

I.Y.R. (Ingrid) Odegard MSc

Algemeen secretaris

Dr. R. (Ron) Hillebrand

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

Bezuidenhoutseweg 30 (B30)

2594 AV Den Haag

Postbus 20906

2500 EX Den Haag

T 06 2180 0302

info@rli.nl

www.rli.nl

Tekstredactie:

De Heer & Co.

Video's:

Maters Hermsen,
communicatie en journalistiek

Cartoons:

Gerrit de Jager, Amsterdam en
Ronald van der Heijde, Studio Ronald
van der Heide, Utrecht

Ontwerp:

MV Design en 2D3D Design